

www.dereta.rs

Biblioteka
SAVREMENA SRPSKA KNJIŽEVNOST

Urednik
Ljiljana Kapor

MOMO KAPOR

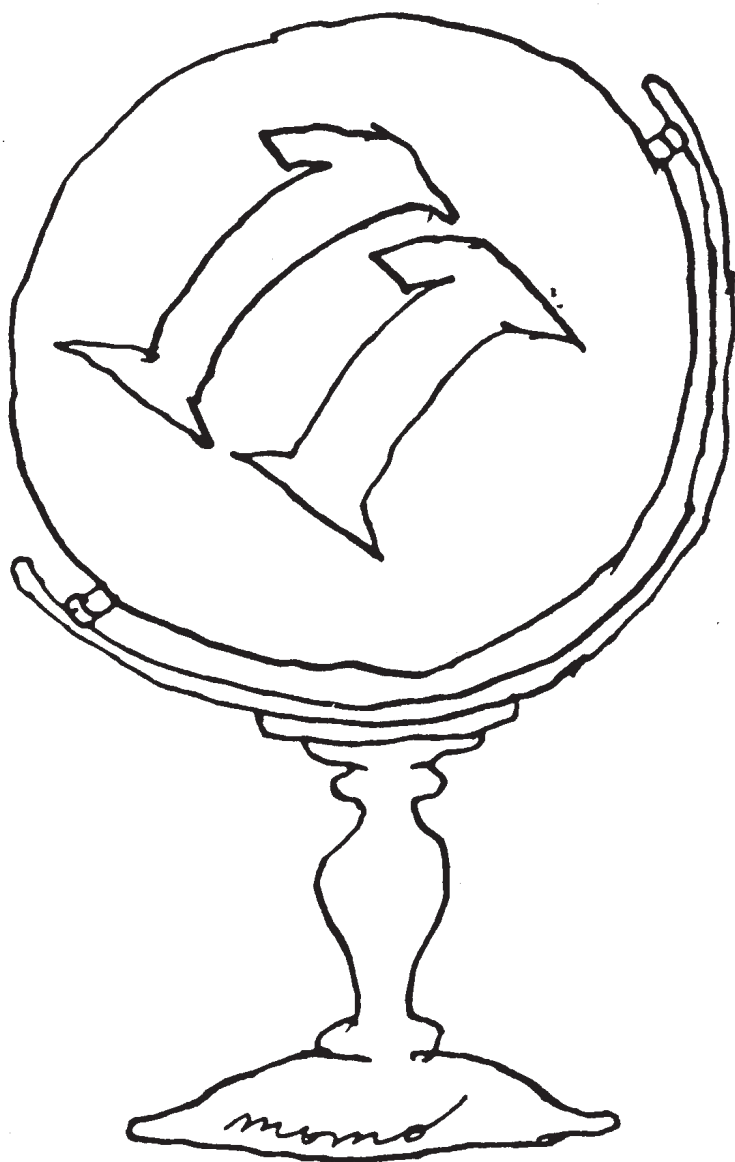
Istok – Zapad

sa autorovim ilustracijama

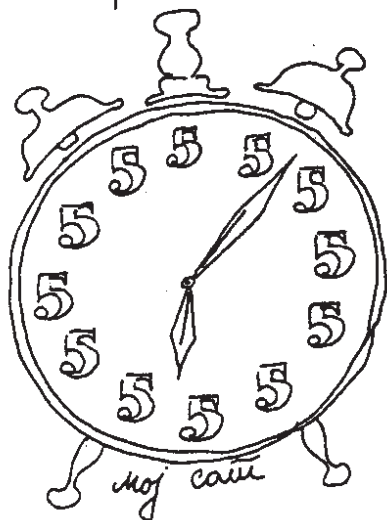
Beograd
2018.
DERETA

A, bili smo, najpre, u nedoumici. Istok je mislio da smo mi Zapad, a Zapad da smo Istok. Neki od nas su pogrešno shvatili naše mesto u ovom sukobu struja, pa su vikali: mi nismo ni jedna ni druga strana; a neki da smo mi isključivo jedna ili druga; a, mi smo, kažem ti, Irineju, sudbinom predodređeni da budemo Istok na Zapadu i Zapad na Istoku i da priznajemo iznad sebe samo Nebeski Jerusalem, a na Zemlji nikoga!

(Sveti Sava Irineju, XIII vek)

Никако не тужи
пре свог сата!

1.

Na Istoku, službenici rade od sedam do tri.

Na Zapadu, od devet do pet.

Službenički Istok budi se u pola šest.

Činovnički Zapad u sedam.

Mamurni Istok baulja kroz maglovito zimsko jutro, psujući posao, državu, život, sudbinu... Istok je poluobrijan. To je zbog toga što se brijao sinoć da bi ujutru mogao duže da spava.

Glatko izbrijani Zapad vozi se ćutke metroom.

Istok priča političke viceve u pretrpanom autobusu.

Zapad čita novine. Potpuna tišina. Niko ni sa kim ne razgovara.

Istok se zaljubljuje u nepoznatu službenicu sa zelenim očima između tri autobuske stanice. Naravno, on stiže u pola osam na posao i kaže ljutito šefu:

„Šta je? Pa, nismo, valjda, na Zapadu?”

Zapad počinje da radi u devet.

U to vreme Istok već polako počinje da dolazi sebi. Popio je tri kafe i pročitao u novinama šta se događa na Zapadu. Do pola deset, Istok razgovara o tome šta je sinoć bilo na televiziji...

Zapad već uveliko radi. On ne može da prepriča šta se sve događalo na dvadeset i sedam televizijskih kanala jer niko nije gledao isti program.

U pola jedanaest, Istok, koji je imao dva sata prednosti nad Zapadom, odlazi na zasluženi doručak, koji se plaća bonovima. Kao da je celoga jutra kopao, on doručkuje glavu u škembetu, gulaše, pljeskavice, bureke, tripice, čorbaste pasulje, jagnjetinu sa kupusom, podvarke i ostala lakša jela. Posle žvaće čačalicu i popije tri piva, odlikovana na svetskoj izložbi.

Zapad ima pauzu za ručak između dvanaest i trinaest časova. On stojeći pojede sendvič sa hladnom piletinom (belo meso) i popije „7 UP“. Zatim se vrati na posao. U hodniku kuće u kojoj radi popio je prvu instant kafu iz kartonske šolje.

Istok već ima prednost od tri piva i dva vinjaka. Usput, čuo je za neku rasprodaju, pa je skoknuo da vidi o čemu se radi i vratio se posle dva sata u kancelariju.

Zapad se dogovorio da sastanak sindikata bude održan u subotu, kada se ne radi. Odlučivaće se o mogućem štrajku.

Istok je preko sindikata dobio zaleđenu juneću polutku, koju će strpati u zamrzivač. Okrvavljeno odelo odneo je na hemijsko čišćenje.

U tri po podne Istok se vraća kući. Pre toga svraća na pihtije i još jedno pivo.

Zapad i dalje radi.

Istok ruča. Porodica ide na prstima jer se tata premorio na poslu.

Zapad i dalje radi...

Istok je prillegao na divan i uskoro hrče pošto je prethodno novinama prekrpio lice zbog muva. Bude ga u 19.30 da gleda televizijski dnevnik. Istok ima hiljadu primedbi na ekonomsku situaciju.

Zapad i dalje...

Pošto je odgledao vesti, Istok se baca na lakšu večeru: kuvana svinjska kolenica sa renom i crnjak od tasta sa sela.

Šest sati: Zapad se vraća kući. Nema snage da čita novine u podzemnoj železnici. Zapad je iscedio sve iz Zapada.

Istok je svežiji uveče nego ujutru! On već igra karte sa kumovima i otvara treću bocu crnjaka.

Nasmrt umorni Zapad zbacuje mokasine sa nogu i pije viski da dođe sebi. Ruši se u fotelju i gleda treperave televizijske slike ne shvatajući, uopšte, sadržaj. Pita se ima li život bilo kakvog smisla. Kuda sve to vodi? Zatim bezvoljno večera: bleđa atlantska riba bez ukusa i bareno povrće. Čaša belog vina.

U tom trenutku, Istok je već u prednosti za pet boca crnjaka.

Zapad odlazi rano na spavanje. Sutra je radni dan. Zapad će živeti samo preko vikenda. Od petka u pet po podne do nedelje uveče.

Istoku je svaki dan praznik. Ne bih živio na Zapadu, kaže ženi, da mi daju milion dnevno!

Zapad uzima pilulu za spavanje.

Istok lakomisleno pozajmljuje novac od Zapada.

Zapad odobrava kredite da bi živio od kamata sa Istoka.

I Istok i Zapad spavaju kao bebe i sanjaju u bojicama...

2.

Ne može se reći da Istok više voli svoju decu nego Zapad svoju. Ipak, istočna deca ostaju mnogo duže u porodičnom gnezdu nego zapadna.

Zbog toga se na Istoku ostaje mnogo duže mlad. U trenutku kada se zapadni pedesetogodišnjak već povlači iz biznisa u mirovinu na svoj ranč, njegov vršnjak na Istoku važi još uvek za mladog, perspektivnog čoveka, kome, nažalost, smetaju stariji!

U jednom istočnom i jednom zapadnom gradu, rodili se istoga dana mali Istok i mali Zapad. Od istih bolesti pelcovani, ali se nisu zaposlili u istom danu.

Dok je mali Istok šutirao loptu, malog Zapada tata zaposlio da raznosi novine po ulici. Sa dvanaest godina zaradio svoj prvi novac.

„Na Zapadu u tvojim godinama već zarađuju!”, vikao je otac Istoka po kući.

„Pusti dete neka se ispava...”, branila ga mama Istok. „Kad nismo mogli mi, neka bar on...”

I dok su malog Istoka terali da svira klavir (za koji, očigledno, nije imao smisla), da uči marksizam, violinu, sletske vežbe i mrtve jezike, mali Zapad je posle škole raznosio kafe po radnjama u svom kraju. Sa osamnaest godina, imao je već solidnu ušteđevinu i dobre poslovne veze.

Kada se mali Istok upisao na fakultet, mali Zapad je već napustio očevu kuću i iznajmio svoj apartman. I dok je mali Istok cvileo za džeparac, mali Zapad je pozajmljivao familiji novac, koji mu je uredno vraćan.

Mali Istok je dugo i bezbrižno studirao društvene nauke.

Mali Zapad je prekinuo školovanje. On nije imao vremena za predugo studiranje. Ako su mu potrebni zubari, uvešće gotove iz Jugoslavije. Ako mu trebaju arhitekti, platiće najbolje, već diplomirane, opet iz Jugoslavije. Ako mu je potreban novac, uzeće ga od kamata, naravno, od Jugoslavije.

Mali Istok još uvek pita majku:

„Kevo, šta ima za ručak?”

Mali Zapad se preselio u sasvim drugi grad i jedanput godišnje čestita svojim praznike.

Najzad, mali Istok je nekako završio fakultet, odslužio vojsku i oženio se, pa stanuje kod tate i mame u jednoj od dve i po sobe. Otac mu na sve strane traži posao, dok on redovno učestvuje u razgovorima na tribinama o nezaposlenosti mlade generacije. Uzgred, ima već dvadeset i sedam godina i još u životu nije zaradio ni jedan jedini dinar! On i njegova supruga (koja još studira) žive od onoga što im daju roditelji. Majka još uvek kuva i tera svog sredovečnog sina da se toplije obuče jer napolju duva. Otac deli čitav niz korisnih saveta. Majka još uvek ne može da zaspi dok joj se dete ne vrati kući. Mali Istok živi, tako, u nekoj vrsti produženog boravka u dečijem vrtiću.

Mali Zapad, koji je sada već veliki, odveo je decu da posete dedu, koji živi na drugom kraju zemlje.

Mali Istok je, najzad, dobio dozvolu da zastakli terasu i tako proširi sobu za dnevni boravak.

Stari Zapad umire sam u staračkom domu. Time je platio cenu samostalnosti malog Zapada. Oči mu sklapa dežurna bolničarka. Mali Zapad nasleđuje njegovu ušteđevinu i životno osiguranje.

Stari Istok sedi još uvek na svom mestu, u čelu stola, i njemu se prvom sipa čorba u tanjir. I dalje deli čitav niz korisnih saveta. Mali Istok će jednoga dana sesti na njegovo mesto.

Neće naslediti ništa, sem navike da deli besmislene savete.

3.

Pošto je obrazovanje besplatno i obavezno, Istok je prepun intelektualaca bez prebijene pare u džepu, koji ne znaju šta da započnu sa svojim nagomilanim znanjem.

Bio sam po kućama dobrostojećih ljudi na Zapadu; neki od njih su imali više kupatila nego knjiga!

S druge strane, istočni intelektualci nemaju gde da smeste svoje bogate biblioteke jer mnogi žive u zajedničkim stanovima.

Onaj ko na Zapadu zna da razlikuje „kembel supe” u izlogu supermarketa od iste takve gomile konzervi Endija Vorhola u nekom muzeju, obično radi kao umetnički kritičar!

Na Istoku vodiči, magistri istorije umetnosti izlizanih peta, vode kroz muzeje prebogat zapadne analfabete i objašnjavaju im da ne postoje raspeća pre Hrista. Ovi im ostavljaju žvakaće gume kao bakšiš.

Zapad nema vremena da uči strane jezike; praktičnije mu je da iznajmi prevodioca.

Mnogi istočni poliglotti bez pasoša nikada nisu videli zemlje čije jezike perfektno govore! Oni znaju napamet stihove pesnika Pariza, Londona i San Franciska, za koje najveći broj Francuza, Engleza i Amerikanaca nikada nije čuo mada im žive u komšiluku.

Pa, ipak, potpuno prazno, obojeno platno Marka Rotka košta najmanje pola miliona dolara.

Prepunu ikonu iz dvanaestog veka sa četrdeset mučenika Zapadnjak na Istoku dobija u zamenu za veliki džuki-tranzistor i naočare za sunce.

Na Zapadu je lepota skupa. Ona je unosno zanimanje, miraz! Lepotice su foto-modeli, manekeni, glumice ili bogato udate supruge.

Na Istoku je lepota besplatna jer još postoji verovanje u bajku o ljubavi i odricanju. Zbog toga su kelnerice na Istoku često lepše i otmenije od zapadnih gošći koje služe.

I dok bogati ljudi na Zapadu, i pored sveg bogatstva, ne smeju da nose više od dvadeset dolara u džepu da ih neko ne ubije i opljačka, na bezbednom Istoku bi nosili milione, da imaju!

Zapad čezne za zaboravljenim prirodnim mirisima znoja i uzbudljive ženske kože – Istok sanja o nedostižnoj zapadnoj kozmetici, koja je sve to već odavno uništila.

Ošišani pankeri iz Bronksa uče Istok kako se svira rok.

Do juče polugladni i polubosi Istočnjaci postaju na Zapadu pijanističke zvezde, prvaci baleta, bestseler-pisci i režiseri sa gomilama Oskara.

Umetnost se najbolje uči na Istoku, a najskuplje prodaje na Zapadu.

Ipak, pan Hrabal u Pragu čezne za viskijem, a pan Forman u Holivudu sanja plzensko pivo.

Bežeći od nasilja, otuđenja i terora potrošačkog društva, zapadni intelektualci pronalaze na Istoku izgublenu bliskost – putuju po najzabačenijim selima, zapisuju narodne poslovice i uče da sviraju na fruli.

Istočni intelektualci bi sve to zamenili za platu od onoliko dolara koliko ovi prvi plaćaju avionsku kartu preko Okeana!

Zapadni intelektualci vešaju o zidove svojih kuća gusle i bardake, koje su doneli sa Istoka.

Njihove istočne kolege lepe po stanovima slike Merilin Monroe, reklame za „koka-kolu” (od koje su ovi prvi pobegli) i postere „I LOVE N.Y.”

Čini se da svako slađe jede u tuđoj kući.

4.

Novine, obično, imaju dopisnike i sa Istoka i sa Zapada. Oni sa Istoka pišu samo o toj strani sveta. Oni sa Zapada postaju eksperti za Zapad.

Pokušavam da budem dopisnik i sa Istoka i sa Zapada istovremeno, sa dopisništvom u Beogradu, jer se, gledano odavde, svet ipak najbolje razume. Istokozapadologija!

Na Istoku, tako, postoje parole, na Zapadu reklame! Kod nas, mešano. Red reklama, red parola. I na jednim i na drugima uvek neka slova ili nedostaju ili ne svetle.

Na svojim crvenim parolama (na beloj osnovi crvena slova) Istok slavi „večito, neraskidivo i zacementirano prijateljstvo” sa Istokom.

Belim slovima na crvenoj osnovi Zapad slavi prijateljstvo sa „koka-kolom”!

I mada niko kao Istok ne slavi toliko industrijalizaciju i elektrifikaciju, nigde tako često ne nestaje struje kao na toj strani sveta.

Zanimljivo, i pored toga što Istok neprekidno tvrdi sam za sebe da je najbolji od svih mogućih svetova, niko sa Zapada (sem britanskih špijuna, sklonih homoseksualizmu) ne beži na Istok, već svi beže u suprotnom smeru.

Na Zapadu je odlazak u kupovinu prava svečanost, koja se ostavlja za subotu. Zapad kupuje tačno ona odela i automobile koje želi. To može da bude dosadno. Istok je pun iznenađenja. Tamo se ništa ne traži, već se kupuje ono na šta se slučajno naleti, makar čoveku i ne trebalo, jer i toga, možda, sutra neće biti. Čim istočnjak ugleda red na ulici, on odmah staje u njega i ne pitajući šta se čeka. Zbog toga je ručni prtljag ljudi sa Istoka uvek mnogo veći od onih sa Zapada.

Putujući Istokom nailazim na najkvalitetnije kineske četke za akvarel, pravljene od vrha vidrinog repa, ali ne mogu nikako da kupim kilogram krompira! Istok je naprosto zatrpan ručnim, džepnim i zidnim časovnicima svih veličina i oblika, ali je pravi podvig pronaći, i usred poljoprivredne zemlje, jaja ili mleko! Tamo gde su obične cipele sa gumenim đonom nedostižan san, muškarci na ulici nose najelegantnije pilotske kovčege sa šifrovanim bravama, koje je neko, ko zna zbog čega, proizveo u ogromnim količinama. U piljarnicama, u kojima često nema šargarepe i cvekle, prodaje se najkvalitetniji kubanski rum za koktele!

I mada iz dubine duše prezire potrošačko društvo i njegove simbole, Istok u svakom većem gradu neguje male zapadne oaze u kojima prodaje robu za zapadnu valutu.

U susednoj Mađarskoj, ove radnje se zovu *Konsumens*. U Češkoj *Tuzeks*. U Poljskoj *Peveks*. U Bugarskoj, prodavnice *Korekom* u šali nazivaju „korekcijom komunizma"! U Sovjetskom Savezu, to su *Berjoske*...

Uvek mi je pomalo neprijatno da ulazim u ta mala, zapadna svetišta, u kojima tužno sede unajmljene sveštenice potrošačkog društva, među viskijima, jeftinim parfemima, čokoladama i cigaretama, a da ništa od svega toga bogatstva Ali-babine pećine ne mogu da imaju. U njihovim očima čitam zavist prema onim srećnicima sa stranim pasošima koji kupuju sve što stignu. One, naravno, i ne sanjaju da su njihove otmene radnje, na Zapadu, u stvari, najbednije provincijske samoposluge!

Beograd je, kao i obično, dogurao najdalje; pošto je već odavno izmislio komisione i „diplomatske magacine”, odlučio se da ovoga puta ne bude originalan, pa je čitavu tu stvar nazvao pravim imenom – *duty free shop*! Time je pokazao da sadašnje stanje smatra prolaznim, poput aerodromskog hola. Jer, samo u teškim vremenima siromaštva i krize cveta ljubav prema nedostižnoj zapadnoj robi. Kada nam ide dobro, ne kupujemo je u Beogradu, nego tamo gde je proizvode!

U međuvremenu, Zapad je osvojila moda ćirilice!

Znači li to da smo sada mi na potezu?

5.

Istok pije jer mu je budućnost neizvesna; već sutra ujutru mogu da poskupe hleb, mleko, struja, duvan, alkohol...